

Faror på haven

– Från Nässjö i Sverige till Kigarama i Tanganyika, sommaren 1944

Missionsminnen berättade av Judith Imberg

I Andra Korintierbrevet, kap. 11, berättar aposteln Paulus om en del av de mödor och strapatser han tvingades uthärda för evangeliets skull. Han skriver bl a:

... Jag har ofta varit på resor, utstått faror på floder, faror bland rövare, faror från landsmän, faror från hedningar, faror i städer, i öknar och på hav, faror bland falska bröder, allt under arbete och slit, ofta under vagnätter, under hunger och törst, ofta utan mat, frusen och naken. Förutom allt detta har jag den dagliga uppgiften, omsorgen om alla församlingarna...

När vi läser detta, låter det oerhört exotiskt och avlägset, bland annat för att det utspelade sig för så länge sedan. Nästan 2000 år sedan.

Men det finns faktiskt många nu levande kristna som upplevt liknande saker i olika miljöer. Och så finns det kristna som nyligen lämnat vår jordiska gemenskap för en oändligt bättre värld, vilka fått uppleva något av det som Paulus beskriver.

TILL DE GANSKA okända dragen i den svenska missionshistorien hör berättelserna om de missionärer som för evangeliets skull lämnade Sverige medan andra världskriget fortfarande pågick.

Att lämna Europa med flyg fr o m hösten 1939 till sommaren 1945 var oerhört komplicerat. Att åka båt var ännu svårare, inte främst på grund av de sjörövare och stormar som var problemen på Paulus tid, utan på grund av andra världskriget: Alla hamnar i Europa var minerade, liksom alla kustnära delar av haven. Till detta kom att ubåtskriget var skoningslöst och fördes på alla hav.

UNDER NÄSTAN FEM år, från hösten 1939 till våren 1944, hade därför inga missionärer kunnat lämna Sverige för arbete utomlands. Men – krigsutvecklingen ledde till att
m a n

efter fem år började märka att det kanske, kanske fanns en liten möjlighet att skicka ut några missionärer till Afrika.

Det som nu följer är en autentisk skildring av hur det gick till när de första missionärerna lyckades lämna Sverige för att åka till Afrika, våren-sommaren 1944.

TEXTEN NEDAN SKREVS i mitten på 1990-talet. Den är författad av min mor, Judith Imberg (f. 1915 i Borås, död 2008 i Alvesta) och avslutades sommaren 1994.

Utdraget är hämtat ur hennes maskinskrivna bok "Minnen". *Berättade för barn och barnbarn* och bygger på dagboksanteckningar som gjordes av henne och hennes man Josef (f. 1916 i Södra Solberga i Småland, död 1998 i Alvesta).

Dagboksanteckningarna påbörjades i Johannesburg i Sydafrika den 23/6 1944 och avslutades den 15/7 i Tanganyika. De första av dem baseras på brev som skrevs under deras farofyllda båtresa; den allra första dateringen är gjord "på Nordsjön ombord på Drottningholm den 21 maj 1944".

FÖR ATT UNDERLÄTTA läsningen och förståelsen av Mammans text har jag gjort en lätt redigering av den. Min bror Gösta har hjälpt mig med att skanna in text och bilder.

SOM BARN HAR jag tillsammans med mina syskon, och när vi blev vuxna, tillsammans med våra närmaste, många gånger hört mina föräldrar berätta om sin dramatiska resa till sin första missionärstjänst.

När de nu har lämnat vår jordiska gemenskap för den himmelska, känns det rätt att låta även andra få del av Mammans speciella berättarförmåga. Till saken hör att hon avskydde "påhittade historier". Det som följ er ä r alltså en del av hennes livs historia som hon på gamla dagar mindes den. Och allt genomsyras av Guds nåd, Guds ledning och Guds beskydd.

Rune Imberg

Kigarama kyrka.

Missionen

Egentligen har missionsintresset följt mig under hela mitt liv. Delvis berodde ju detta på Mamma. Hon hade hört prosten Ringius i Solberga ett par gånger vid seklets början, och just Ringius hade börjat att alltmer inse kyrkans ansvar för missionens sak.

När han kallades till olika kyrkor och församlingar för att predika mission och ta upp stora missionsoffer, blev det som en missionsväckelse i hela Göteborgs stift.

Under min gymnasietid satte jag mig i förbindelse med Svenska Kyrkans Mission genom tfmissionsdirektorn Sigfrid Alm. När han en gång var i Borås i samband med en missionshögtid, gick Mamma fram och hälsade på honom. När han fick veta vem hon var, talade han om för henne att ”Judith och jag brevväxlar”.

Jag avlade lärarexamen på våren 1941, och på hösten samma år blev jag kallad till en missionärskurs i Uppsala. Nu var det ingen som saknade den sköterskeexamen som jag inte kunnat få för hjärtats skull. [Av medicinska skäl, som framgår nedan gällde det hennes hjärta, hade Judith blivit förhindrad att påbörja en utbildning som sjuksköterska.] Om jag hade blivit sköterska, så hade jag också tagit den examen tidigare, och då hade jag kanske inte blivit kallad till missionärskursen hösten 1941. Så var det, och ändå var det...

...färdigt för en ny hjärtesak!

Missionsstyrelsen kallade hösten 1941 Josef från Lund att ”prakta”, den avslutande delen av prästutbildningen, i Uppsala. I samband med prakten skulle han också kunna delta – i någon utsträckning – i missionärskursen hösten 1941. Den 15 september träffades vi för första gången. Och varje 15 september kommer Josef och uppvaktar mig med vacker psalmsång, en bricka med te och levande ljus samt en chokladask! Och så har jag nu blivit bortskämd i ett halvt sekel!

Josef prästvigdes i Växjö domkyrka Trettondedagen 1942 vid aftonsången. Jag hade väl aldrig tidigare varit inne i domkyrkan. Där var så högtidligt. Allt gjorde ett mäktigt intryck. Biskop Brilioth såg verkligen ut som en kyrkofurste. Det var fullsatt i de stora tunga bänkarna. Josef predikade i aftonsången. Sju kandidater prästvigdes. Under handpåläggningen lästes Fader vår för var och en av de sex första. När biskopen kom till den sjunde, kände han nog att aktens slut närmade sig, för han började på välsignelsen i stället.

Vid tiden för Josefs prästvigning var vi inte förlovade. I själva verket hade vi försökt hålla det hela hemligt. Till biskopens bjudning på Östrabo hade Josefs föräldrar inbjudits. Själv var jag under tiden för middagen tillsammans med bland andra Helmer, Josefs äldste bror, som hade kommit från Västerås.

De nya prästernas fästmöer brukade inte inbjudas till biskopshuset, om det inte hade skett förlovning. Och så får jag höra att biskopen i sitt tal hade beklagat att Josef Imbergs fästmö inte kunde närvara! Så var det med den hemligheten!

Den 7 februari 1942 förlovade vi oss hemma i Borås. Just då var Josef inte inkallad utan tjänstgjorde i Ljungby i Kronobergs län. Jag var ute som lärare. Något senare kom jag att tjänstgöra i Morjhult, i Töllsjö församling nära Borås.

Under kriget var den stora frågan hos missionen i Uppsala hur man skulle kunna skicka ut nya missionärer och vart man skulle skicka dem. 1942, vi var ju då förlovade, var jag på missionsdagar i Uddevalla.

Då kom det plötsligt ut ett rykte att de manliga missionärerna kanske skulle kunna resa ut till Kina – men inga fruar skulle kunna följa med! Jag satt i den sköna sommarsolen på en soffa vid kyrkan bredvid några damer som talade om Kina. Jag frågade lite försynt om de hade hört namnet Josef Imberg i samband med Kina, men de kunde inte erinra sig det namnet. Jag talade inte om vem jag var. Och Josef gick nere i Småland alldeles omedveten om en ev. Kinaresa!

Nu fanns det en märklig bestämmelse inom missionen: man måste be om tillstånd av Missionsstyrelsen för att få gifta sig. Ett par av våra kamrater, som gifte sig senare än vi, skrev till Uppsala och frågade om de fick gifta sig vid en viss tidpunkt. De fick till svar att de skulle vänta tre månader. Av vilken orsak? Det vet jag inte.

Men i vårt fall gjorde inte Josef så. Han skrev till missionsdirektorn, Arvid Bäfverfeldt, och bjöd honom till vårt bröllop i Borås den 25 augusti 1943. Visserligen hade missionsdirektorn inte tillfälle att komma, men han kunde ju inte stoppa vårt bröllop eller flytta på det!

Men nu kom en svårighet som absolut måste lösas. Josef hade blivit inkallad och låg förlagd långt norrut i Värmland och måste få några dagars ledighet. Två dagar före bröllopet kom han till Borås. Efter fyra dagar måste han vara tillbaka i de djupa värmländska skogarna.

Så kom vår stora dag. Vi vigdes i Borås Caroli kyrka, min dopkyrka, av min konfirmationslärare, prost Gerhard Rexius. [Märkligt nog är altaruppsatsen i bröllopskyrkan, Caroli, gjord av Judiths mormors morfar, den kände predikstolsmakaren Johannes Andersson, Mjögäck.] Efteråt hade vi middag på hushållsskolan Margareta för ung. 40 personer. Det var stränga ransoneringstider, men mycket av det vi trakterades med kunde ju hämtas från mitt hem i Trandared (en bondgård i utkanten av Borås). Efter middagen kom många hem till Trandared, flera stannade också över natt hos några av våra grannar. Mamma och Pappa hade gjort sitt allra bästa för att det skulle bli en vacker fest. Min bror Ebbe hade också bidragit med mycket arbete.

Vi kom att få vårt första gemensamma hem i Nässjö. Det gick till så här. När Josef kom hem från Värmland, skulle vi vara i Uppsala ett par månader. När Josef därefter skulle inträda i tjänst i stiftet, fick han missiv till Nässjö. Där lyckades han få fatt i en ledig lägenhet. Efter en kort tid blev han dock inkallad på nytt, men denna gång var det faktiskt till fältdepån, som låg i Nässjö landsbygdsdel. På det sättet kunde han ofta komma hem. Själv hade jag ett kort vikariat i en skola i Nässjö. Den låg faktiskt i vårt grannkvarter.

”Han sände ut dem två och två”

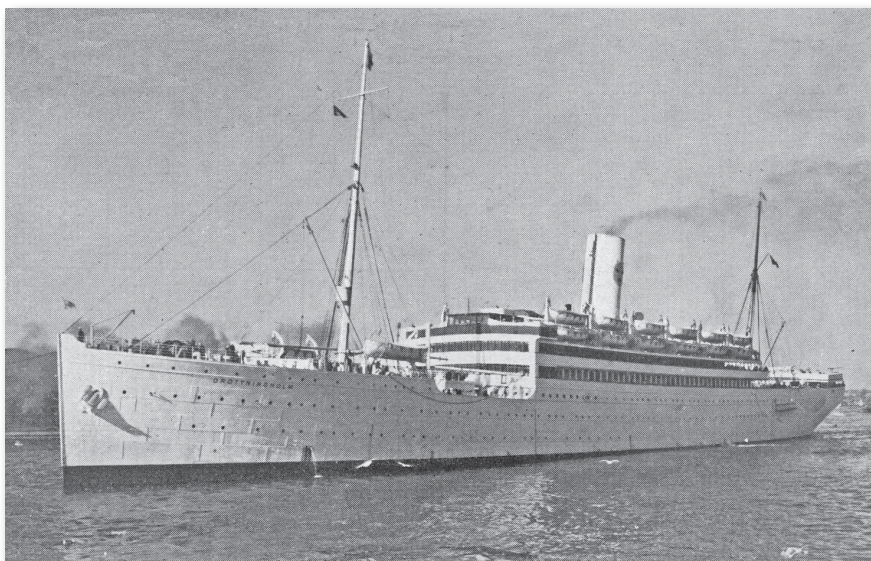
Denna vers ur Mark. 6:7 fick vi som bröllopstelegram från Josefs förste förman i tjänsten, kyrkoherde Simon Sandelius i Ljungby.

Någon sade en gång till Mamma: ”Tänk att Judith vill bli missionär! Blir det inte svårt?” Mamma svarade: ”Vill Gud ha Judith till missionär, så får han sköta om det själv, för jag kan då inget göra.” Sedan var den saken slutdiskuterad. Nog hade Mamma rätt, men det gällde också att hänga med i alla svängarna!

Även om ingen utresa var bestämd, så skulle vi missionärvigas för att vara redo för en eventuell utresa. Dagen sattes till Palsmåndagen, den 2 april 1944 i Korsberga, och biskop

► Brilioth skulle förrätta vigningen. Men när dagen kom låg biskopen sjuk hemma i Växjö i hög feber. Domprosten Gunnar Brundin, som skulle assistera, gjorde sig redan dagen innan beredd att rycka in, om det skulle bli omöjligt för biskopen att resa. Men biskopen kom i taxi på söndagsmorgonen, trots att han fortfarande var ganska sjuk. Det blev en stor dag för oss. Många medverkade till detta, biskop, domprost, missionsdirektor, assistenter och församling. Det senare visade sig i en fullsatt kyrka.

Efter akten i kyrkan var det middag för åttio personer i prästgården. Och detta i de strängaste ransoningstider! Det var nog bara kyrkoherde och fru Ödeen som kunde ordna en sådan fest i de tiderna. Kyrkoherden var konstnär, och alla placeringskortet blev små konstverk. Bl. a. fick alla närvarande präster sin kyrka i akvarell på sina kort.

M/S Drottningholm

Vid bjudningar i prästgården brukade Anna Ödeen be någon kyrkovärdsmor att komma och tjänstgöra som värdinna. Denna gång tänkte hon: Nu vet jag inte vilken jag ska be komma, så det är nog bäst att jag ber alla mina värdinnor att komma. Och all den goda maten kom troligen från gårdarna, bl a flera stora ostkakor. När missionsdirektorn kom tillbaka till Uppsala, talade han så mycket om middagen, att någon frågade honom: "Var det inte missionärvigning också?"

Biskopen, som annars var känd för att vara stel, korrekt och svårkonverserad, visade sig den dagen som lättillgänglig och folklig. Linnéas flicka Gunhild (systerdotter till Josef), då knappt fyra år, kröp upp i Brilioths knä och lekte med biskopskorset!

Ungefär sex veckor efter missionärvigningen hade jag packat ett par resväskor för att resa från Nässjö till Borås, där jag skulle hälsa på hos mina föräldrar. Josef hade på morgonen samma dag kommit med tåg till Märsta för att med buss fortsätta till Sigtuna. Där skulle han delta i en kurs tillsammans med ett par kamrater, Sven Näsmark och Sverker Ågren. Då han kom till Sigtuna frågade husmor på skolhemmet varför han kom. Han frågade då, varför han inte skulle komma, när det var avtalat att han skulle göra det. Han fick då till svar: "Men Pastorns kamrater har ju redan rest härifrån, för de skall resa till Afrika." Josef ringde då genast upp missionsdirektorn i

Uppsala och frågade hur det hängde ihop. Denne svarade: "Vet du heller ingenting? Är det då ingenting som fungerar på det här stället! Lämna genast Sigtuna och kom hit till Uppsala!"

Det fanns planer för en utresa, ordnad gemensamt av fyra svenska missioner, för trettiofem missionärer. Tre av dessa missioner hade samlat sina missionärer, hjälpt dem att ordna med sin utrustning, vaccinationer och mycket annat. Dessa missionärer var färdiga att resa omedelbart, så snart de bara fått sina visa. På Svenska kyrkans mission hade ingenting ordnats. Man visste ju inte alldeles säkert om den planerade resan skulle bli av! Svenska Amerikalinjens Drottningholm, som resan till Sydafrika skulle företagas med, låg dock klar för avsegling från Göteborg. I Uppsala rådde närmast handlingsförlamning. Sådant var läget på tisdagen, när Josef kom dit från Sigtuna.

På onsdagen, den 17 maj, blev det bråttom. Missionens kassör, Olof A Johansson, begav sig tidigt på morgonen till Stockholm. Där var minuter-na dyrbara, men där fanns också sista chansen. Klockan 12 skulle ambassaderna stänga, eftersom det var helgaf-ton, aftonen före Kristi himmelsfärds dag. Flera av de berörda missionerna skulle på den korta tiden försöka få viseringarna införda. Då det kunde behövas handräckning, hade Olof A. Johansson bitt Josef följa med som "portföljbärare". Han fick också se och höra ganska mycket under dessa timmar.

I något fall blev det också nödvändigt att sätta en fot i dörrspringan, innan det stängdes. Men efter stängningsdags var allt klart i fråga om alla våra viseringar, men var fanns inneha-

varna till passen? I fråga om SKM:s folk var de spridda över en stor del av landet. Vi hade ingen telefon i Nässjö, och jag visste inte ett enda ord om en nära förestående resa! I all hast skrev Josef ner ett telegram på en papperslapp och lämnade denna till en receptionist på Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens expedition i Stockholm och bad henne skicka meddelandet till mig i Nässjö. Han kunde bara hoppas att det skulle fungera. Budskapet löd: "Avres omedelbart till Göteborg!" Tänk om jag redan hade hunnit resa med tåget till Borås! Eller om telegrammet aldrig hade kommit fram!

Tidigare hade vi beställt några plåtklädda lärar i Uppsala med tanke på en kommande utresa. Tyvärr stod de tomma i Uppsala denna onsdag. När jag nu kom till Göteborg – för jag hade fått telegrammet och verkligen rest dit – hade jag bytt till större resväskor och packat lite annorlunda, men inför en nu påbörjad Afrikaresa hade jag för oss båda all utrustning i två resväskor! Det var nästan apostoliskt i sin enkelhet. Men när jag i alla fall kom till Göteborg och steg av tåget där, vem stod där på perrongen och mötte mig? Jo, Mamma! "Vad gör Mamma här?" "Ni ska ju åka till Afrika i kväll med båt." "Det kan man väl inte veta så säkert. Men vad heter båten?" Det visste hon inte. Någon hade hört om resan i en radionyheter och berättat det, och då hade Mamma genast tagit tåget från Borås till Göteborg.

Mörkläggningen gjorde att allt var mörkt och dystert på stationen. När det mörklagda tåget från Stockholm dundrade in på stationen med Uppsalaresenärerna ombord, hade Josef ingen aning om var jag befann mig. Men se, jag stod i kön och tog emot! Den packning Josef hade med sig bestod av väskan till Sigtuna.

Från Göteborg till Kap, 18 maj - 15 juni 1944

Vad var det då för en båt som strax skulle lägga ut från hamnen, och vad var det för passagerare? De krigförande länderna skulle göra en krigsfångeutväxling i Röda Korsets regi och med hjälp av Svenska Amerikalinjens Drottningholm. Denna båt var helt vitmålad, och på sidorna stod det målat i stora svarta bokstäver PROTECTED. För att det inte skulle bli något missförstånd, när det gällde ubåtar och annat sådant, skulle båten gå fullt upplyst om nätterna, förmodligen den enda upplysta båten på världshaven vid den tiden. Besättningen på 250 man var knappast fulltalig vid resan. Båten var bestämd att gå till Sydafrika för att hämta 1000 internerade personer som skulle föras till Lissabon i Portugal. Där skulle de utväxlas mot 1000 personer från den allierade sidan.

Alla passagerare utom sju var svenska missionärer med barn. De kom från Svenska kyrkan, Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen, Svenska Missionsförbundet och Svenska Baptistsamfundet. Av oss från Svenska kyrkan skulle nio vuxna och ett barn till Tanganyika, nuvarande Tanzania. Alla de övriga skulle till olika länder i Afrika, där de hade missionsstationer.

Måltid ombord på Drottningholm. Fr v: Valborg Plym, Rakel Lundström, Josef, Greta Nordström (gift Ågren), Ruth Petersson och Judith.

Det var bara vi från Svenska kyrkans mission som hade blivit "bortglömda". De andra hade fått tillfälle att förbereda resan och utrusta sig. Om vi hade rest till våra egna, gamla missionsfält, hade det ju inte gjort så mycket att vi kom utan all utrustning. Man kan ju hjälpa varandra.

Vi var "bortglömda" också på ett annat sätt. Ingen frågade oss om vi ville åka till de gamla tyska fälten. Det bara bestämdes att det skulle vara så. Svenska kyrkans mission lånade ut missionärer, och den lutherska Augustana Mission i USA betalade för detta hjälparbete för att de nästan övergivna tyska missionsfälten inte skulle alldeles förfalla. [Nästan alla tyska, lutherska missionärer i Tanganyika satt internerade eftersom de brittiska kolonialmyndigheterna misstänkte att de samarbetade

med naziregimen; fram till 1918 hade kolonin tillhört Tyskland.]

Men nu var vi i alla fall ombord på en stor, fin atlantångare. Bara vi nu också kunde komma ut på Atlanten. Det låg ett brett minbälte mellan Danmark och Norge – det har vi fått veta efteråt – och enda sättet att komma igenom var att gå genom en smal ränna som gick i sicksack. Denna ränna skulle vara fri från minor. När vår kapten var upptagen med svåra kalkyler för att beräkna kursen, var det totalförbud för piano-spel i salongen. Han fick inte störas. [Både tyskar och engelsmän hade minerat Nordsjön. Under båtens gång fick kaptenen på Drottningholm se sjökort med minfälten markerade, men det var viktigt att informationen om engelsmännens minfält inte läckte ut till tyskarna, och vice versa.]

För att vi inte skulle se alltför mycket av kriget, hade det för vår resa lagts en västlig rutt: förbi Färöarna, upp mot Island, ung, två dagsresor från New York och sedan söderut, inte så långt från Sydamerika. Vi skulle lägga till i Kapstaden, men eftersom japanska ubåtar opererade därutöver lades kursen 100 sjömil söder om Sydafrika och sedan upp till Port Elizabeth vid Indiska Oceanen. Där landsteg vi den 15 juni 1944.

När vi passerade Norge kom tyska officerare ombord för kontroll. Alla pass samlades in, och vi ställdes upp på led. Det var en spänd tystnad som rådde. Endast de tyska officerarna gick kontrollerande efter leden. De jämförde oss med våra passfoton, och vi försökte ju undvika att väja undan med blicken, när de spände ögonen i oss. När inspektionen väl var över, fick vår båt ändå ligga kvar länge ute på redde, kanske flera timmar. Tyskarna passade nämligen på att använda våra fina spel på däck! Och mörkret sänkte sig över Norge. Många gånger har jag undrat hur norrmännen kände sig, när de satt "i mörko lande" och såg det stora fartyget därute som strålade i ljus.

Engelsmännen kontrollerade oss också under resan. Alla förbindelser vi hade med yttvärlden var små notiser med de senaste krigsrapporterna som sattes upp på en anslagstavla på båten.

Varje dag slog man på en stor klocka på däck kl. 12. Men en middag var den tyst. Inga onödiga ljud skulle sändas ut över havet. Långt bort i fjärran kunde vi se den ena fartygssilhuetten efter den andra. Alla var som gråa spökskepp. Josef räknade till 80 fartyg. När vi längre fram läste på anslagstavlan om invasionen i Normandie,

förstod vi att vi hade sett en liten, liten del av en stor armada.

För övrigt såg vi inte så mycket på haven. Däremot var det säkert många ögon som följde våra förehavanden genom ubåtstornen eller periskopen.

Vi hade väldigt mycket roligt under vår resa. Det betydde ingenting att vi tillhörde olika samfund, vi satt ju alla "i samma båt". Vi var heller inte bundna vid ett enda däck utan kunde gå långa promenader på alla däcken. Vi solade, läste och spelade olika däckspel. De som hade varit ute i Afrika tidigare berättade om sina erfarenheter från olika fält. En baptistmissionär från "Belgiska Kongo" (Zaire) var en mycket god berättare. T ex om hur han en gång såg ett ormhuvud sticka fram mellan ett par högar av kläder på en hylla. Snabbt tog han ett grepp

om ormens huvud med en långskaftad tång. Tyvärr visste han inte hur lång ormen var. Men det var en mycket obehaglig känsla, när den långa ormens kropp virade sig varv efter varv runt armen. Som väl var behövde han aldrig släppa taget om ormens huvud.

Och så var vi intresserade av "vindstyrkan", när det blev dags för eftermiddagens kaffe. "Vindstyrka ett" betydde ett wienerbröd, "vindstyrka två" betydde två stora, härliga nygräddade wienerbröd! När vi till slut skulle gå iland efter den långa resan, var det som att lämna ett hem. En del av besättningen sa att de aldrig hade haft passagerare som skrattat så mycket, och de hade heller aldrig haft några svårigheter med dem. Dricksen blev också ovanligt rejäl.

Vad blev då mitt första intryck av afrikerna, när vi steg iland? De flesta bland dessa första var ju hamnarbetare. Jo, det var märkligt nog deras vackra, välformade och ganska små händer. Och när de pratade och gestikulerade, så hade de så mjuka handrörelser som en dirigent kan ha. Ett par år senare, när jag satt på ett möte i Tanzania, kom jag plötsligt på att människorna, som jag såg omkring mig, var de där negrerna som det hade stått om i skolböckerna.

I Port Elizabeths hamn rådde det en nervös och ganska irriterad stämning. Det gällde verkligen att organisationen fungerade. Det var ju inte bara fråga om 1000 passagerare utan om tusen internerade som snabbt skulle tas ombord. Och så var det en sak till, som först så småningom klarnade för oss. Mycket i den nästan ovänliga hanteringen av oss få passagerare, som hade anlänt, berodde på att man till varje pris ville undvika att vi fick kontakt med de internerade.

Vår lilla grupp skingrades genast. Var och en for till sitt land och sitt missionsområde efter den 15 juni. Vi nya, som hörde till Svenska kyrkans mission, skulle nu resa vidare från Afrikas sydligaste kust, nästan ända upp till ekvatorn. Först tog vi in på ett hotell en eller två dagar, medan vi väntade på besked om vår fortsatta resa.

Från Kap till ekvatorn

Så började alltså den långa resan norrut. Det var tåg och tåg natt och dag. Vi såg städer och byar, slumområden och kraaler samt enstaka hyddor med någon förrådshydd. Växtligheten varierade från tropisk ymnighet till öknar med grus och sand och några taggiga buskar. När tåget stannade vid någon station, samlades det snart försäljare utanför kupéfönstren. De bjöd ut korgarbeten, djur som skurits i trä och andra souvenirer.

Vi stannade ett par dagar i Johannesburg i Sydafrika, men den svenska missionärsfamiljen där var tyvärr bortrest. I Bulawayo i Sydrhodesia [numera: Zimbabwe] fanns ett äldre missionärspar, Othenius. Fru Othenius låg sjuk, men vi fick alla gå in i hennes sovrum och hälsa på henne. Jag minns att jag stod vid sängens fotända. Då sa hon: "Det fanns någon som hette Judith Svensson som tänkte bli missionär. Vet ni var hon finns?" "Det är jag det", svarade jag.

Så lämnade vi de länder, där vi hade stora missionsstatio-

ner och där Svenska kyrkans mission hade arbetat i många årtionden. Många bland missionärerna där både grät och var förfogade, när de hörde att nio missionärer hade lånats ut av Missionsstyrelsen och bara for vidare till ett främmande fält. [Svenska Kyrkans Mission hade sedan lång tid haft ett eget arbete i Sydafrika och Sydrhodesia (Zimbabwe). År 1944 behövde missionärerna på dessa fält få förstärkning. Att då i stället "låna ut" missionärer till ett nytt fält, Tanganyika (numera: Tanzania), var därför ett kontroversiellt beslut som skapade spänningar i missionärskåren.]

Under resan genom Belgiska Kongo (Zaire) färdades vi en del av resvägen per buss. Det var sträckan Kamina-Kabalo. Bussfärden tog ungefär en dag. Det var trångt, hett, smut-

Bussen Kamachumu-Bukoba, 1940-talet

sig och oerhört dammigt av den fina röda jorden. Före den sträckan hade vi gjort ett uppehåll i Elisabethville (numera: Lubumbashi) där vi bodde på hotell några dagar. Vi bodde i en vacker del av staden. Där var breda gator, ofta med stora blommande träd, vackra europeiska hus med ibland stora, lummiga trädgårdar. Vi hälsade på i en missionärsfamilj från USA. Troligen var det i deras kyrka jag för första gången fick höra en afrikansk kör. "Den afrikanska tonen" grep mig starkt.

Men vi fortsatte vår resa, och den 5 juli kom vi fram till Tanganyikasjöns västra strand. Endast ytterligare en natts resa, på båt över sjön, och vi skulle landstiga i Kigoma i Tanganyika.

Tanganyika

Tidigt följande morgon närmade vi oss det nya landet. I det sparsamma ljuset tycktes det mig på avstånd som en stor ökenlik slätt som låg försänkt i djup tystnad. Jag läste min morgonbön och hade då kommit till Johannesevangeliets kapitel 21: "När det sedan hade blivit morgon, stod Jesus där på stranden." Det kändes så underligt: Jesus var redan där och var den förste som tog emot oss. Då hade vi ju efter vår långa resa kommit fram till det rätta landet, det land dit vi var sända!

Tanganyika hade varit en tysk koloni, och den tyska Bethelmissionen hade sedan länge arbetat där. När landet efter första världskriget ställdes under engelskt mandat, fick den tyska missionen fortsätta sitt arbete, dock först efter en del för-

vecklingar. När sedan det andra världskriget bröt ut, visade sig en del tyska missionärer vara alltför politiskt engagerade, med eller mot sin vilja. Med undantag för ett äldre par samt ett par sköterskor internerades alla missionärerna, en stor skara. Man begärde hjälp från andra missioner, bl.a. genom Augustanasy-noden i USA. På det sättet hade Ingeborg och Bengt Sundkler från Svenska kyrkans mission lämnat sitt arbete i Sydafrika och kommit till Bukobafältet, som hade tillhört Bethelmissionen.

När Svenska kyrkans mission sedan fick tillfälle att sända ut nio nya missionärer, bland dem Josef och mig, så kom vi alla till detta hjälparbete på olika platser i Tanganyika. Det är klart att det för många afrikaner kunde bli en svår omställning, när en mission som hade arbetat bland dem i flera årtionden helt plötsligt byttes ut mot missioner från andra kyrkor, även om dessa var lutherska.

Från Kigoma vid Tanganyikasjöns östra strand fortsatte vi med järnväg in i landet. Josef och jag samt Rakel Lundström skulle fortsätta till Bukoba. Via Tabora och Mwanza samt en natts båtresa på Victoriasjön landsteg vi i Bukoba den 11 juli 1944, sju veckor efter avfärden från Göteborg.

Vi hade alltså kommit fram till vår lilla stad, men där skulle vi ändå inte bo. Vårt första hem i Afrika skulle bli på Kigarama,

Tore Fryhle och Eleanor Fryhle med sonen Allan, Josef o Judith Imberg, Rakel Lundström, Ingeborg och Bengt Sundkler.

uppe på höjderna vid Victoriasjöns västra strand, mycket nära ekvatorn.

Det fanns två bilar på hela det stora Bukobafältet. Huvudsakligen användes en lastbil, och chauffören Emili (mansnamn) Kilimali var den ende som körde den. Han var duktig och kunde konsten att ta sig fram på vägar av alla slag, även de nästan obefintliga.

Kigarama låg ju högt, och vid de häftiga regnen letade sig vattnet ned i många små bäckar, och över varje bäck på vägen behövdes det en bro. På vår tid räknade jag till 25 sådana små broar mellan Bukoba och Kigarama. Först hade man lagt några stockar över bäcken. Över stockarna hade man sedan lagt plankor tätt intill varandra, men dessa var inte fastspikade vid stockarna. När Emili kontrollerat bron och sedan körde över den, kunde man höra hur plankorna hoppade. Men fram kom vi. Det skulle säkert ha varit bättre broar, om missionen hade varit mera utvecklad, den afrikanska kyrkan likaså. En gång minns jag att bilen stannade för Emili på vägen ner mot Bukoba. Han behövde en ståltråd för att laga något i motorn. Jag gav honom ett par av mina hårnålar. Och – han fick i gång

bilen! ”Man tager vad man haver!” Men sådant får man nog inte vara med om mer än en gång.

Hemmet på Kigarama missionsstation

Första Afrikahemmet

Kigarama, med postadress KAMACHUMU, Tanganyika, British East Africa, blev vårt första hem. Högt uppe på en ås, 1300 m över havet, låg missionsstationen, med en stor kyrka, ett stort lärarseminarium för pojkar med internat, några lärarbostäder och tre hus för missionärer.

Några få svenska mil norrut befann sig ekvatorn, och i öster kunde vi när som helst se Victoriasjön, Afrikas största och jordens tredje insjö, 1134 m över havet och 80 m djup. Det skall vara en insjö, men det liknar mera ett hav. Passagerarbåten behövde en hel vecka för att gå runt sjön och därvid angöra några större hamnar.

Alla bananlundar gav ett lummigt intryck. Utanför kyrkan växte också några höga bananplantor, och de breda bladen som uppslitsats av vinden vajade och svajade som en naturens egen dans utanför kyrkfönstren.

På Kigarama fick jag för första gången vara med om de mäktiga tropiska åskvädren. Vattnet forsade ner, väldiga blixtrar skar genom luften och fräste åt alla håll, allt medan åskan dånade

På besök hos den infödde kungen av Karagwe. (Ung. i mitten Tore Fryhle.)

Tore Fryhle och Josef Imberg på besök hos kungen av Karagwe. (Fryhle i mitten på bilden; foto av Josef I.)

och mullrade och liksom skakade bergen. Man kände som om tordönets Gud ville tala med oss. Och så, helt plötsligt! Allt blev tyst och stilla, naturen låg där nytvättad och ren, och tusen bäckar sökte sig väg nedför berget.

Vår första bostad hade flera rum. Troligen hade där bott ensamma missionärer med gemensamt hushåll. När vi kom dit, hade huset stått obebott några år. Det gällde att leta fram lite kvarlämnade möbler, porslin osv. Ingeborg Sundkler, som ju hade varit ute flera år, var duktigt att ordna allt, så vi tyckte oss ha fått ett enkelt men trevligt hem. Det fanns knappast något att köpa annat än den allra enklaste maten man kunde få i Bukoba. När man alltid har levat i ett land med fred, förstår man inte hur tomt det kan bli i affärerna när nästan all handel stoppas upp.

Josef frågade en gång den gamle tyske missionären i Bukoba om det möjligen kunde finnas något skrivbord undanställt någonstans i Bukoba. Svaret blev: "Pastor Imberg! Skrivbord är varje bord, vid vilket man sitter och skriver!" Så var det med det!

Här är något jag hörde om det gamla paret: När de kom till Tanganyika i slutet av 1800-talet, var hon en av de första vita kvinnorna i landet och mycket ung. De bodde mycket isolerat.

Judith lär unga flickor att sy.

Hon och hennes dåvarande man fick ett barn. Hon hade inte tillräckligt med mat till barnet, det gick inte heller på den platsen att få fatt i komjölk och naturligtvis ännu mindre någon annan barnmat. Barnet dog. Hennes make dog också senare. Med sin andre man, den som vi lärde känna som den gamle i Bukoba, var hon barnlös.

Ganska snart började Bengt Sundkler ge oss lektioner i swahili, och det ordnades också med en del samtal med skolelever, av vilka var och en fick sin att samtala med. Det mesta fick vi studera själva. - Jag väntade vid den tiden Gunnar och mädde därefter [äldsta barnet, Gunnar, föddes i mars 1945].

Efter en tid skulle vi göra ett besök på Ndolage missionsstation. Där fanns sjukhus med amerikansk läkare och sköterska. Läkaren, Stanley Moris, med fru Edith hade börjat arbeta i Kina, men när missionärerna blev utdrivna därifrån sändes familjen Moris i stället till Tanganyika.

Dr Moris hade en liten raspig radio, och när han lade örat intill, så kunde han nått och jämt uppfatta något av nyheterna från det stora kriget. Josef gjorde också tappra försök att lyssna ibland. Våra senaste nyheter dessförinnan var ju det vi hade läst på de små lapparna på Drottningholms anslagstavla! Ingen

post kom fram vid den tiden, utom att det kom ett brev den 3 oktober och ett telegram på min födelsedag den 13 oktober. Ett kort, som hade gått via Sydafrika, kom också. Det var brevkörden under hösten. Självt skrev jag flera brev hem, tätt och smått. Jag visste inte att breven censurerades. När mina tättskrivna brev öppnades, tror jag nästan att en del av dem genast kastades bort som alltför svårlästa.

Edith Moris var nog en äkta amerikanska. Den äldste sonen var 5-6 år. När vi var där en gång på middag, sa Edith till honom att han skulle hålla tal vid bordet och hälsa oss välkomna. Och det gjorde han på fullt allvar.

Julen 1944

I kyrkan firades julen på julaftons kväll. Det var en märklig upplevelse att fira gudstjänst när det var mörkt ute. De stora trummorna kallade folket till kyrkan. På de slingrande stigarna upp mot kyrkan kom folket i långa rader med tända lyktor. Kyrkan, som nog kunde rymma ett par tusen personer, blev alldeles fullsatt. Nästan alla satt i höet på golvet. Kyrkan hade alltså inga bänkar. Lite sparsamt ljus från lyktor lyste här och där. Det blev en fest då texter lästes och psalmer sjöngs. Åtta olika körer uppträdde, och Bengt Sundkler predikade på både swahili och luhaya. Under hela gudstjänsten svävade fladder-mössen tysta högt över våra huvuden.

Tidigt på juldagen firade vi svenskar julotta i vårt vardagsrum. Det var fyra åhörare, när Josef predikade över orden i Jes. 9: "Natt skall icke förbliva där nu ångest råder." Efteråt bjöd vi på kaffe och fick vid den tiden se solen stiga upp ur Victoriasjön som ett jättestort eldklot. Ljuset flödade in i rummet.

... och här lämnar vi Judith och Josef Imberg för denna gång.

De tjänstgjorde som missionärer för Svenska Kyrkans Mission i Tanganyika 1944-47, i Sydafrika 1947-49 och i Zimbabwe (Sydrhodesia) 1951-56.

Efter nio år i Småland återvände de till Afrika: Åren 1965-71 arbetade de på Matongo i Kenya, men nu i Bibeltrogna Väners tjänst. Därmed hade cirkeln nästan slutit sig: Deras första hem i Afrika låg på västra sidan av Viktoriasjön, deras sista på östra sidan.

Deras två äldsta barn, Gunnar och Karin, föddes i Tanganyika, Gösta i Johannesburg i Sydafrika och Rune i Sydrhodesia. Tio av deras nitton barnbarn har bott i Afrika (Tanzania resp. Kenya), och tre är födda i Nairobi.

Från Nairobi till Sydafrika, 1947. Judith med sonen Gunnar och dottern Karin